

Legyen valaki, aki a helyi közösségeket összefogja!

Szász Anna interjúja *dr. Göncz Kingával*, az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal munkáját felügyelő, újonnan kinevezett esélyegyenlőségi miniszterrel a hivatalban történő változásokról, néhány fontos programról, a szociális hálóról, s végül, de nem utolsósorban, a civil szféráról

Sz. A.: *A beszélgetésre napra pontosan négy héttel a beiktatása után került sor. Mennyire volt elég ez az idő arra, hogy megismerje a hivatal működését, a hivatal meglehetősen szerteágazó feladatait?*

G. K.: Nem volt ismeretlen számomra a hivatal működése, mivel sok közös pont volt az ESzCsM és a Kormányhivatal munkájában: a hivatalnak elég sokat kellett foglalkoznia szociális természetű ügyekkel, a társadalmi kirekesztés problémájával, a családon belüli erőszak, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, a tolerancia kérdésével, tehát már eddig is számos közös programunk volt. A mostanáig eltelt idő persze nem volt elég ahhoz, hogy teljes részleteiben megismerjem a hivatal minden munkatársának a tevékenységét, de kialakult bennem egy bizonyos kép arról, hogy eddig mi történt, és a „hogyan tovább”-ről is van elképzelésem. Néhány új terület a korábbi munkahelyemről, az ESzCsM-ből átkerül ide, a hivatalba, ezeknek az integrációja még megoldásra vár. Például a fogyatékosügyben a Kormányhivatalon belül működött egy igazgatóság, de mivel most áthozzuk ide azt a főosztályt, amely az ESzCsM-ben a fogyatékosügyekkel foglalkozott, ezért minden olyan egység, melynek tevékenysége összefügg a fogyatékosügyi programmal, a Tanács működésével, átkerül a hivatalhoz. Kialakítunk továbbá egy főosztályt, mely az Európa Tervben, a következő Nemzeti Fejlesztési Terv tervezési időszakában a társadalmi kohézió programrész kidolgozásáért felelős. Miután ennek a tevékenysége szintén összefügg az esélyegyenlőségi témákkal, és mindegyik itteni igazgatóság munkájához kapcsolódik, ezért valamivel integráltabb működésre van szükség. Azaz lesznek bizonyos átalakítások, munkaszervezésbeli különbségek, de a hivatal működése alapvetően nem változik.

– *Lehet-e tudni, hogy a hivatal programjai közül melyek azok, amelyek már elindultak?*

– Rendkívül sok program elindult; épp ez okoz némi nehézséget, hiszen az esélyegyenlőség kérdéskörei óriási területet ölelnek fel, ahhoz pedig, hogy valóban eredményeket lehessen elérni, bizonyos ügyekre fókuszálnunk kell.

Elkészült a roma integrációs program, melynek több eleme az összes

tárcára nézve kötelezettséget jelent. Egyébként is nagyon sok az együttműködést, koordinációt igénylő ügy. Ide tartozik például a családon belüli erőszakkal kapcsolatos munka, melyben több tárcának van feladata. A fogyatékosügy ugyanilyen, tehát egy adott helyről koordinálják, de sok tárcának van tennivalója annak eléréséért, hogy legyen integrált oktatás, munkahely, hogy megtörténjen az akadálymentesítés. Sokféle program elindult, nekünk most azt kell megnéznünk, hogy melyek azok a prioritások, amelyeket a következő néhány évben kiemelten tudunk kezelni. Egyrészt hosszú távra kell terveznünk, másrészt azt kell megvizsgálnunk, mi az, ami a következő években eredményeket hozhat.

– *Amikor arról olvashatunk az újságokban, hogy a romák helyzete egy valamiben javult a rendszerváltozás óta, nevezetesen az iskolázottságukban, minden egyébben csak rosszabb lett, akkor erre elkötelezett és hivatásos szociálpolitikusként mit válaszol? A fogyatékosokkal kapcsolatban is újabb és újabb súlyos sérelmekre derül fény. Nem akartam a dolgok elébe vágni, mert ezekre vonatkozóan később szerettem volna föltenni kérdéseket, de nem hagyható szó nélkül, ha az ember azt olvassa egy frissen készült vizsgálatban, hogy a fogyatékosokat gyakrabban éri erőszak, a családtagok, az intézmények dolgozói részéről, mint bármely más csoport tagjait.*

Vagy lehetséges, hogy a fent említett csoportok helyzete objektíven nem romlott, de kialakult egy fajta társadalmi érzékenység, annak következményeként, hogy ezeket a problémákat legalább szavakban, programszinten meg lehet fogalmazni?

– Azt javaslom, válasszuk külön a két dolgot. Az az állítás, mely szerint minden téren rosszabb a helyzet, úgy gondolom, hogy általánosságban nem érvényes. Említette egyrészt a romákat. Magyarországon a roma emberek helyzete valóban romlott, de ez nem az utóbbi évek, hanem a szocializmusból kifelé vezető úton történtek következménye. Jól tudjuk, hogy a rendszerváltozásig adott volt a teljes foglalkoztatottság, és az azal összefüggő integrációs lehetőségek sora. Tehát ha valaki dolgozott, akinek volt biztos havi jövedelme, annak lehetősége nyílt arra, hogy házat építsen. Létezett egy minta a családban arra, hogy a szülők dolgoznak, a gyerekek pedig iskolába járnak. A rendszerváltás utáni időszak szétforgácsolta a társadalmat, és tudjuk, hogy az egyik vesztes csoport egyértelműen a romáké, akik közül sokan – alacsony iskolai végzettségük, valamint a társadalmi előítéletek és a diszkrimináció miatt – nagyon rossz helyzetbe kerültek.

Azt is tudjuk, hogy a szegények között a romák nagyobb arányban képviseltetik magukat a nem roma származásúaknál. Az ő helyzetük egyértelműen rosszabb lett. Ezzel együtt azt gondolom, hogy számos kezdeményezés elindult, sokféle ellátási, támogatási forma született a rendszerváltás óta, ami mégiscsak egy szociális háló kifeszítését jelenti. Ha azt mondjuk, hogy ez nem elegendő, akkor igazat mondunk. Ám soha nem beszélünk arról, hogy mi lenne, ha egyáltalán nem épült volna ki ez a szociális háló; mi lett volna a munkanélküliekkel, ha nem lett volna egy munkanélküli ellátó-rendszer, egy segélyrendszer; mi lett volna a gyerekekkel, ha nem érvényesültek volna a gyermekvédelmi törvény intézkedései, a gyermekjóléti szolgálatokkal, a rendszeres gyermekvédelmi támogatással...

Bizonyos szempontból egészségesnek érzem a kérdéssel kapcsolatos elégedetlenséget, mely főként az EU-csatlakozással összefüggésben erősödött fel. Azok, akik szociálisan érzékenyek, a mi viszonyainkat a fejlett nyugati országokéihoz hasonlítják. Hivatásos szociálpolitikusokként mi sem Görögországot vagy Portugáliát szoktuk emlegetni, ahol nem sokkal jobb a helyzet, mint nálunk, hanem azt szoktuk mondani, hogy bezzeg a svédeknel, a dánoknál, a németeknél, meg az osztrákoknál milyen eredményeket tudnak felmutatni. Velük pedig – tudjuk jól – nem állunk azonos szinten. Ha a dél-európaiakhoz hasonlítjuk magunkat, akkor már nem állunk olyan rosszul, sőt, bizonyos szempontokból akár még jobb is nálunk a helyzet. Mindezek ismeretében az elégedetlenség egészségesnek mondható akkor, ha ez előre visz. Ám ha csak arról van szó, hogy mindenkiért az állam vállaljon felelősséget, és oldja meg a problémákat, akkor ez bizony kevés.

A román esetében a rendszerváltás után valóban drámaian romlott a helyzet, és miközben a szociális ellátórendszer képes valamennyi védelmet biztosítani, a szegénységből csak a foglalkoztatás jelenti a kivezető utat. A szegénység problémáját soha nem fogja egy segélyrendszer megoldani.

A foglalkoztatás hihetetlenül alacsony Magyarországon, tehát a többi európai uniós országhoz hasonlóan mi is azon dolgozunk, hogy kitaláljuk, miként lehet a foglalkoztatási arányszámokat emelni. Ennek egyik lehetséges módja a fekete munka „kifehérítése”. De a mi útkereső törekvéseinknek része az is, hogy elérjük: épüljön ki egy olyan szolgáltató rendszer, amely például jobban segíti a nők munkavállalását, elérhetővé teszi a bölcsőde, a családi napközi rugalmas igénybe vételét, s a fogyatékosok és az idősek számára biztosítja a nappali ellátás rendszerét.

Kétségkívül egy sereg teendőnk van, de azt nem mondanám, hogy a helyzet egyre rosszabb. Kialakult egy szociális ellátórendszer, mely talán a legrosszabb helyzetek következményeit képes kivédeni. Körülbelül ennyi az, amit az ország most, jelenlegi teherbíró képessége alapján teljesíteni tud. Nem tud sokkal magasabb segélyeket adni, már csak azért sem, mert meggyőződésem, hogy alacsonyabbnak kell lennie a segélyek összegének a minimálbéréknél, mert egyébként nem éri meg dolgozni. Az EU egyik fő jelmondata pedig az, hogy *Érje meg dolgozni!* Máskülönből valamennyi ország ezzel a gonddal küszködik az EU-ban.

A fogyatékosok esetében más a helyzet. Az ő körülményeik nem hogy nem romlottak, de – mint ahogy ezt ön is említette – korábban soha nem tapasztalt figyelem nyilvánul meg irántuk. A fogyatékos emberekről korábban semmit nem tudtunk, a társadalom teljesen rejtett csoportját alkották, nem volt akadálymentesítés, sokan közülük ki sem tudtak jutni az utcára, nagy intézményekben, magas kerítések mögött éltek. Sok esetben csak azt lehetett tudni, hogy a falu végén van egy intézmény, de nem láttuk, hogy kik élnek ott.

Mára a fogyatékos emberek ellátása több vonatkozásban is javult. Jó szívvel tudom mondani: elképesztően távolról indultunk, és rengeteg tennivaló van még. Ugyanígy érzékelhető az ő helyzetüket illetően is a türelmetlenség, amit én teljes mértékben elfogadok, de úgy vélem, hogy

ami eddig történt a fogyatékosok érdekében, azt nem lehet megkérdőjelezni.

Amikor a fogyatékosügyi törvényhez kapcsolódva megszületett a program, senki nem tudta, hogy az akadálymentesítés pontosan mekkora költséget jelent. Elindult tehát az összes közintézmény felmérése, annak megvizsgálása, hány intézmény akadálymentes és hány nem, valamint hogy mennyibe kerülne a hiányzó intézmények akadálymentesítése. Akkor még nem is beszéltünk arról, hogy az akadálymentesítés nemcsak fizikai, hanem kommunikációs természetű is, tehát például jeltolmácsolásra van szükség, ami egyébként mára kiépült. Ismeretlen volt előttünk, mi az a „vakbarát honlap”, amikor először elkezdtünk e témáról beszélni. Ma már egyre növekvő követelmény, hogy egy közintézményben úgy készüljön honlap, hogy az vakbarát legyen, hogy azt el tudják olvasni – egy speciális olvasóprogrammal – azok, akik látássérülteként használják az internetet. Nagyon sok új fogalom meghonosodott, több új törekvés megvalósult, melyekről korábban azt sem tudtuk, hogy léteznek. Megszületett a fogyatékosági támogatás, ami az érintettek számára egy biztos támogatási forma, valamint megszületett a fogyatékosoknak az az osztályozása, ami különbözik a régi, klasszikus, merev, egy-egy kategóriát alkalmazó módszertől. Ez a modern módszer a funkcióképesség-csökkenés alapján osztályozza a fogyatékosokkal élőket, ami különösen a rehabilitáció szempontjából lesz majd előnyös.

Az eddig történetekhez sorolhatjuk, hogy elindult a támogató szolgálatok kiépítése. Erre persze megint lehet azt mondani, hogy még nincsenek jelen mindenütt az országban, de a számuk ma már hatvan körüli lehet. Normatív támogatásban részesülnek, tehát garantáltan hozzájutnak egy adott összeghez a központi költségvetésből.

A szociális ellátás sokféle módon és formában működik. Az egyik fő európai uniós program, amelyre most pályázni lehet, fogyatékos emberek számára biztosít támogatást nappali intézmények létesítésére, azért, hogy a családban maradhassanak. Azt tapasztaljuk, hogy ma már kevésbé szívesen küldik bentlakó intézményekbe a fogyatékos családtagot, ami nagyon pozitív változás, ám természetes módon ezzel együtt megjelenik az az igény is, hogy a család ehhez segítséget kapjon. Ezért szükségesek a nappali intézmények, melyek eddig alig léteztek. Most lehetőségünk van ezek kiépítésére, adottak hozzá az uniós források is, melyeket hatékonyan kell tudnunk felhasználni.

Mindezekhez tegyük hozzá, hogy kezdjük meghallani és hasznosítani az információkat és a visszajelzéseket, miközben újabb felmérések, kutatások indultak el. Például azt sem tudtuk ez ideig, hány halmozottan fogyatékos ember él az országban.

– És ma tudjuk?

– A Kézenfogva Alapítvány készített egy életkörülmény-vizsgálatot a halmozottan sérültekről, melynek alapján mintegy tizenkétezer emberről beszélünk. Európában a fogyatékos emberek száma körülbelül tíz százalék körül van, nálunk mintegy öt-hatszáz ezer ember él fogyatékossgal.

Tehát egyrészt teljesen jogos az a követelés, miszerint sokkal több, és a fogyatékos emberek számára kézzelfoghatóbb intézkedés történjen, másrészt nem szabad elfelejtenünk, hogy idehaza nagy késéssel kezdünk

foglalkozni a kérdéssel. A fogyatékosok emberi jogainak érvényesítésében is sokkal előbbre járnak Nyugat-Európában, hiszen ott például múzeumot is úgy építettek, hogy kerekesszékkal is megközelíthető legyen. Amíg a romákra vonatkozóan igaz, hogy sokkal rosszabb helyzetbe kerültek a rendszerváltás után, s így ez az elhúzódó szegénység valóban érinti a következő nemzedéket, addig a fogyatékosokkal élő emberekkel összefüggésben nem mondhatjuk, hogy egyre rosszabb a helyzetük. Egyre láthatóbbá válnak a problémák, és bár a problémák megélt súlyánál lassúbb az előrehaladás, de, hogy van haladás, van fejlődés, az egyértelmű.

– *Egy korábbi nyilatkozatában olvastam, hogy az Idősügyi Tanácsot is, a programjával együtt, úgyszintén magával viszi, áttemeli a hivatalba. Mit tartalmaz a program? Mi a célja?*

– Ebben a kérdésben szintén szerepet játszik a társadalmi szemléletváltás. Itthon is be kellene vezetni, el kellene fogadtatni az aktív idősor fogalmát – talán ez most már lassan elindul. Magyarországon a társadalmi közgondolkodás szerint az idős emberek számára két dolgot kell biztosítani: a nyugdíjat és a szociális ellátást. Ugyanakkor az EU egyik fő célkitűzése az aktív idősor megteremtése, mivel tudomásul vették, hogy az uniós országok népességnek egyre nagyobb részét az idősek adják. Ennek megteremtéséhez sok mindenre van szükség. Az egyik legfontosabb például a munkavégzési lehetőség: ne következzen be az, hogy 45 év felett gyakorlatilag kikopnak a munkaerőpiacról az emberek. Vagyis legyen mód a rugalmas nyugdíjba vonulásra, és számos más aktivitási lehetőség is kínálkozzon.

Másrészt az aktív idősorra vonatkozó program tartalmazza a társadalmi részvételt, abban az értelemben, hogy az idősek továbbra is vállaljanak szerepet a társadalomban, a civil szervezetekben, a döntéshozásban. Mindez az információhoz, például az informatikai fejlesztésekhez való hozzájutás lehetőségét is érinti.

Találkoztam olyan újságírói véleményekkel is, hogy micsoda elrugaszkodott ötlet informatikai programot készíteni időseknek. Ezzel szemben én azt gondolom, hogy ugyanolyan fontos az időseknek, mint bármely más korosztályhoz tartozóknak, hogy használni tudják az internetet, hogy hozzájussanak az információkhoz, a programokhoz. Mindehhez számítógépekre, oktatási programokra, tanfolyamokra van szükség.

A cél az, hogy az idősek a nyugdíjkorhatár után ne csupán passzív tagjai legyenek a társadalomnak, akiknek nincsen már dolguk, hanem minden lehetséges módon kapcsolódni tudjanak a társadalom főáramához, és részesei legyenek mindannak, ami történik, hozzáférjenek a kultúrához, sporthoz, az önképzéshez. Ennek érdekében készül egy idősügyi nemzeti cselekvési program, mely azért születik meg lassan, mert az összes tárcát be kell vonnunk a munkába, hogy mindegyikben gondolják végig, mi az, amit a saját területükön tenni tudnak. Az Oktatási Minisztérium például foglalkozhat az élethosszig tartó tanulással, ami egy szintén fontos uniós irányelv. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium feladata programot kidolgozni az idősek munkában tartására, az Informatikai Minisztériumnak pedig abban van szerepe, hogy az idősek informatikához való hozzáféréseinek lehetőségeit megteremtse. Az

egészségügyben meg kell szervezni a geriátriai képzést, a geriátriai osztályok kialakítását, mert azt látjuk, hogy a kórházi osztályok egy részét ilyen ellátást biztosító egységekké kell átalakítani. Ápoló-gondozó otthonokra, otthoni ellátásra van szükség, és arra, hogy mindezekre biztosítottak legyenek a pénzügyi források.

Azt szeretnénk, hogy minden tárca dolgozza ki javaslatait, majd ebből álljon össze a közös program. Ezzel párhuzamosan szeretnénk továbblépni, és az idősök érdekeit szolgáló néhány további eszközt felhasználni. Egyrészt idén indul az „Idősbarát önkormányzat díj” odaítélése, melyet a belügyminiszter és az egészségügyi, szociális és családügyi miniszter közösen alapított. Ebben nem maga a díj és az egymillió forintos pénztudalom az érdekes, hanem az az igazán fontos, hogy az EU-nak a *legjobb gyakorlat elterjesztésére* vonatkozó alapelvét használjunk föl. Tehát ha valahol jó példa van arra, miként gondoskodik az idősekről egy önkormányzat, vagy hogyan vonja be a helyi közéletbe saját idős polgárait, ezzel lehessen pályázni, és a jó példákat közzétegyük, minél szélesebb körben megismertessük. A díj másik célja, hogy az önkormányzatok figyeljenek az időseikre.

Továbbá szeretnénk az eddigiektől eltérően szervezni az Idősügyi Világnapot. Minden évben tartanak egy nagy központi ünnepséget, melyre meghívják az idős emberek egy körét. Mi szeretnénk ezt a kört úgy kibővíteni, hogy a helyi civil szervezetek, a helyi vállalkozók úgy készülhessenek erre a napra, mint például a Gyereknapra, amikor az egész ország megmozdul. Az a nap a gyerekekről szól, számukra készülnek a programok, nekik szólnak a kedvezmények. Ennek analógiájára szerveződne az idősök napja, hogy az évnek legyen egy olyan napja, ami valóban az övék.

– *Bevallom, én ezekről a kiemelt napokról – Nőnap, Gyereknap, Pedagógusnap – azt gondolom, hogy nagyon konvencionálisak és formálisak. A legtöbb frissnyugdíjas, aki még teli van energiával, aki még szeretne és tudna is valami hasznos tevékenységet folytatni, ott áll, hogy nincs hova mennie, nincsenek kapcsolódási pontok, nem talál a maga számára feladatot. Tulajdonképpen azt kellene megszervezni, hogy legyenek értelmes feladataik, céljaik, és akkor a nyugdíjasok maguk szervezhetnék meg a saját testiükre szabott életformájukat.*

– Nagyon sok helyen ezt meg is szervezik. Ebben áll az önkormányzatok és a helyi civil szervezetek felelőssége. Épp arról van szó, hogy ezt nem lehet kormányzati szinten megszervezni. A kormányzat csupán annyit tud tenni, hogy felhívja erre a figyelmet, ugyanis nem lehet olyan kormányrendeletet hozni, hogy tessék a szomszédban körülnézni, és bevásárolni a szomszéd néninek, ha megbetegszik. A kormányzatnak az a feladata, hogy a közgondolkozás részévé tegye az idős emberek bevonását a közéletbe és a mindennapi életbe egyaránt.

Készülőben van egy önkéntes törvény, ez alighanem keretet adhat annak, hogy a friss nyugdíjasok – akár önkéntesként – részt vehessenek a különböző társadalmi feladatok megoldásában. Az természetesen fontos, hogy az embernek legyen egy tisztességes nyugdíja, az is sokat jelent, ha fizetett állást tud vállalni. De ha ilyen lehetőség nincs, vagy ha a friss nyugdíjas éppenséggel nem szándékozik már aktív munkaerőként dolgozni, akkor az önkéntes törvény keretet teremthet a feladatvégzéshez.

Több nyugdíjas szívesen elvállal gondozási munkát, akár térítés nélkül is. Ez ugyan most is működik, de jóval hatékonyabb lenne, ha a gondozási központok szerveznék meg az önkéntesek munkáját. Egyebek között ehhez kíván segítséget nyújtani az önkéntes törvény, az általunk kidolgozott jogi szabályozással, mivel ebben a formában is mindenki igényt tart a garanciára. Az önkéntesnek azért kell a garancia, hogy ha olyan problémával találkozik, melyet nem tud megoldani, akkor segítséget kapjon, az intézményeknek pedig azért, hogy amit az önkéntes elvállal, azt valóban teljesítse is. Ezt szerződéses viszonyban lehet rögzíteni még akkor is, ha egy szolgáltatás nem pénzért történik.

Ez az, amit a kormányzat ezen a területen tenni tud. Kidolgozzuk az alapelveket, megalkotjuk a működés kereteit, biztosítjuk a minisztériumok együttműködését. A többi már a helyi szervezeteken, a településeken élő embereken múlik.

Ami pedig az Idősügyi Világnap létjogosultságát illeti, még ha van is némi igazság abban, hogy formális aktus egy ilyen napot megünnepelni, azt azért tudnunk kell, hogy mindig azoknak a társadalmi csoportoknak van egy-egy ilyen kiemelt napjuk, amelyekre valóban fel kell hívni a figyelmet.

– Eddigi tevékenysége alapján tudható, hogy Önnek szívügye a civil szféra. Hogy látja ma a civil társadalom helyzetét? Civil oldalról az embernek az a benyomása, hogy bár nagyon sok non-profit szervezet működik Magyarországon, a szálak mégsem szövik át a társadalmat, az önszerveződés-önsegítés még mindig nem vált spontán gyakorlattá, az emberek többsége még mindig minden problémájának megoldását fölülről, a mindenhatónak képzelt államtól várja.

– Úgy látom, hogy gyakran ott is az államtól várjuk a megoldást, ahol annak nincsenek meg ehhez az eszközei. Most megélem a másik oldalról, hogy az állam szempontjából mennyire nehéz elérni az egyes emberig. Az állam jogszabályokat tud alkotni, költségvetési forrásokat tud biztosítani, de nem tud helyi szolidaritást teremteni, nem tud közösségi folyamatokat generálni. Ami nem is baj, mert eleve elfogadhatatlan, ha az állam beavatkozik a civil szféra életébe.

Létezik viszont az úgynevezett közösségfejlesztés, és úgy tapasztalom, hogy ez sok helyen működik, ha akad olyan valaki, aki a helyi szálakat összeköti. Nagyon sok helyet ismerek, ahol van például egy fantasztikus polgármester, aki személyesen tartja a kapcsolatot a civil szervezetek képviselőivel, maga köré gyűjti a helybéli értelmiségieket, civileket, vállalkozókat, akár a településről elvándoroltakat is, ilyen módon az egész települést összefogja.

Arra is van példa, hogy egy civil szervezet kezdeményezése köré szerveződik egy egész város. Erre jó példa Kecskemét, ahol idén már nyolcadik alkalommal szerveztek egy gyerektalálkozót, melyen több mint háromezer gyerek vett részt a világ különböző részeiből. Az Európa Jövője Egyesület szervezi ezeket a találkozókat, amelynek az volt az elképzelése, hogy a tolerancia növelésére az a legjobb módszer, ha a világ minden részéből meghívunk gyerekeket, akik egy héten át együtt vannak. A kezdeményezés ma már olyan komoly mozgalommá nőtt, hogy Japántól egészen Afrikáig mindenholnan érkeztek gyerekek. Családoknál laknak,

INTERJÚ

és a következő évben azok a gyerekek utazhatnak különböző országokba, akik ezen a találkozón részt vettek.

Minden gyerekcsoport bemutat valamilyen, a saját országára, vidékére jellemző kulturális produkciót. Egy hétig zajlik a város főterén az országok gyerekcsoportjainak bemutatója, melyhez még egy sor esemény kapcsolódik. Távolabbi hatásként a Gyerektalálkozó olyannyira összekovácsolja a helyi társadalmat, hogy például az egyetemisták visszajárnak, hogy segítsenek fordítani, tolmácsolni, és valamennyi pedagógus részt vesz a programokban, hiszen a gyerekek iskolánként szerveződnek. Működik a városban egy SOS Gyermekfalu, melynek lakói ugyanúgy részt vettek a találkozón, mint a város összes többi iskolása; a nevelőszülők befogadják a vendégyerekeket, és aztán az ő gyerekeik utaznak külföldre. A polgármester magáénak érzi ezt a rendezvényt, és támogatja, hiszen a városnak ez egyrészt rendkívül hasznos, másrészt kiváló példaként is szolgál.

Meggyőződésem, hogy a helyi közösségeket össze kell fogni, meg kell mozdítani, és majdnem mindegy, hogy ezt ki teszi, vagy milyen értelmes és hasznos ügy köré szerveződik az összefogás.

– *Őn a képzettségét tekintve pszichiáter és pszichoterapeuta. Ez a kvalifikáció mennyiben határozta meg az Ön gondolkodásmódját, és pályafutását?*

– Nagyon sok mindennel foglalkoztam életemben, de valóban ez a meghatározó indíttatásom. Nem is annyira az orvosi pálya, bár ott megtanul az ember egyfajta fegyelméletet és felelősségvállalást. Valamikor a kezdeti időkben részt vettem, és kollégáimmal együtt kiépítettem egy terápiás közösséget, ahonnan a közösségi élményem és demokraciá-felfogásom származik. Egy olyan osztályt hoztunk létre, ahol a nagycsoport köré szerveződött az egész pszichiátriai osztály, ahol a betegek, a nővérek, az orvosok naponta leültek, hogy együtt beszéljék meg a közös problémáikat.

– *Hol volt ez?*

– Szolnok megyében, Újszászon. A nagycsoport műfaját nem mi kezdtük el Magyarországon, de az elsők között voltunk a hetvenes évek második felében. Gyakorlatilag kialakult egy terápiás közösség, amely egy igazi demokrácia-műhely volt, egy akkor még egészen más természetű világban.

Ebben az értelemben kilógtam a klasszikus pszichiátriából, hiszen mindig csoportokkal, közösségekkel dolgoztam, ráadásul demokratikus formákban. Innen már csak egy lépés volt, hogy amikor már nemcsak egy elmeosztályt lehetett demokratikus formában működtetni, hanem kissé nagyobb távlatokban is lehetett gondolkodni, akkor bekerültem a szociális képzések területére is. Azért, hogy megkíséreljem megtalálni a választ arra, hogy mi is a pszichológiai és a társadalmi jelenségek összefüggése, hogyan befolyásolhatják ezek egymást.

– *Tehát tulajdonképpen ez van mögötte? Mert ez lett volna a következő kérdés, hogy a szakmai képesítései birtokában milyen indítékok vitték arra, hogy éppen a szociális szférában tevékenykedjék?*

– Ez valószínűleg fordítva igaz. Valószínűleg azért lettem pszichiáter, mert szerettem volna érteni azt a világot, amibe belecsöppentem. A szüleim sorsa alapján pedig bőven volt mit „megérteni”.

Legyen valaki, aki a helyi közösségeket összefogja!

– Természetesen, de én nem akartam ebbe az interjúba belekeverni az édesapját, Göncz Árpádot, hiszen Ön felnőtt, független ember...

– Ez így van, de abban, hogy pszichiáter lettem, biztosan része volt annak, hogy az ember egy olyan világban élt, amilyenben, és ahhoz, hogy kontrollálni tudja, hogy ne érezze kiszolgáltatottnak magát, annak az volt az egyetlen módja, hogy megértse, hogyan is működik a világ, és benne az egyén. Szakmaválasztásom időben közel volt apám szabadulásához, és akkor a tabuk még erősen jelen voltak a társadalomban. Vagyis azt hiszem, hogy ez a fajta érdeklődésem a szakmai választásomban eleve benne volt. És tulajdonképpen valamennyi tevékenységemben mindig is jelen volt, hogy a középpontban nemcsak az egyéni pszichoterápia áll, hanem a csoportok, a közösségek működésének a megértése. Ebből elég logikusan következett, hogy amikor a lehetőségek már meghaladták egy kórházi osztály kereteit, amikor a demokrácia már nagyobb léptékben megvalósult, akkor elkezdtem szervezetfejlesztési ügyekkel foglalkozni, a szociális képzésekben tanítani, ismét csak a mentálhigiéné vonalán, és elkezdtem konfliktuskezelési ügyekkel foglalkozni a Partner's Hungary-ban. Ott is rengeteget dolgoztam intézményekkel, intézményi, közösségi konfliktusokkal, strukturális ügyekkel. Azzal a kérdéssel foglalkoztam, hogy a konfliktusok, az intézményi dinamika, az egyéni pszichológiai problémák hogyan is függnek össze. Mindig az efféle határterületek érdekelték. Ez szórakoztat. Mindig valami újat kezdtem, mint ahogy most is. Ennyiben a pályafutásom, úgy gondolom, elég logikus és következetes.

Szász Anna